

Del 1

Språkplan för Munkedals Kommun

Rutin och screening skapar goda förutsättningar
för optimal språk-läs-och skrivutveckling

Innehåll

1. Inledning:.....	1
2. Syfte:.....	1
3. Förskolan	2
4. Grundskolan - förskoleklass till och med årskurs 9	4
5. Val av test	5
6. Bedömningsstöd	6
7. Screeningplan	7
Årskurs 1	8
Årskurs 2	9
Årskurs 3	10
Årskurs 4	11
Årskurs 5	12
Årskurs 6	13
Årskurs 7	14
Årskurs 8	15
Årskurs 9	16
8. Arbetsgång:.....	17

1. Inledning:

Språket spelar en central roll i arbetet med att ge alla elever förutsättningar att utvecklas så långt det är möjligt. Språkets roll och betydelse för barns och elevers lärande ska lyftas fram, därför är handlingsplanen framtagen på uppdrag av skolchef, förskolechefer, kommunens rektorer och verksamhetschef för Resursteam. Handlingsplanen ska årligen ses över och vid behov revideras av gruppen som sammanställt den.

Vårt förhållningssätt i mötet med barn och elever har avgörande betydelse för hur de kommer att utvecklas som individer.

”Språk, lärande och identitetsutveckling är nära förknippade. Genom rika möjligheter att samtala, läsa och skriva ska varje elev få utveckla sina möjligheter att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga.”

Få syn på språket Skolverket 2012

Handlingsplanen består av delarna, förskola, grundskola, grundsärskola och gymnasieskola utifrån olika uppdrag och styrdokument.

2. Syfte:

Planen för ett språkutvecklande arbetssätt har utformats för att främja barn och elevers språk- och kunskapsutveckling i alla ämnen.

Språkplanen

Ger alla pedagoger i kommunen gemensamma rutiner för att följa och upptäcka barn och elevers språk- läs- och skrivutveckling systematiskt och likvärdigt.

Ökar insikten om förebyggande arbete och vikten av tidiga insatser för alla barn och elever.

Gör det möjligt att tidigt upptäcka och rikta åtgärder till barn/elever i behov av stöd.

3. Förskolan

1-5 år

Syftet med förskolans handlingsplan:

- Att ge alla barn i Munkedals kommun en likvärdig chans att utveckla sitt språk och sin kommunikation.
- Att utveckla förskolans språkarbete.
- Att uppmärksamma alla barns språkliga utveckling
- Utveckla barns kunskap om hur man använder IKT.

Vad säger styrdokumentet?

Konventionen om barnets rättigheter, artikel 13:

Barnet skall ha rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar frihet att oberoende av territoriella gränser söka, motta och sprida information och tankar av alla slag, i tal, skrift eller tryck, i konstnärlig form eller genom annat uttrycksmedel som barnet väljer.

FNs konvention om barnets rättigheter

Salamancadeklarationen 2/2006

Varje barn har en grundläggande rätt till undervisning och måste få en möjlighet till att uppnå och bibehålla en acceptabel utbildningsnivå.

Salamancadeklarationen & Salamnc+10

Skollagen 1 kap. 4§:

I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Skollagen 2010:800

Skollagen 8 kap. 10§:

Förskolan ska medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål

Skollagen 2010:800

Lpfö 98/10

I förskolans läroplan finns strävansmål som anger inriktningen på det pedagogiska arbetet. Individuella bedömningar av barnen ska inte göras däremot ska förskolepersonalen följa upp hur de utformar undervisningen för en god målluppfyllelse.

Läroplan för förskolan 2010

Förskolan ska sträva efter att varje barn

- tillägnar sig och nyanserar innebörden i begrepp, ser samband och upptäcker nya sätt att förstå sin omvärld.
- utvecklar sin förmåga att lyssna, reflektera och ge uttryck för egna uppfattningar och försöker förstå andras perspektiv.
- utvecklar nyanserat talspråk, ordförråd och begrepp samt sin förmåga att leka med ord, berätta, uttrycka tankar, ställa frågor, argumentera och kommunicera med andra.
- utvecklar intresse för skriftspråk samt förståelse för symboler och deras kommunikativa funktioner.
- utvecklar intresse för bilder, texter och olika medier samt sin förmåga att använda sig av, tolka och samtala om dessa.
- erbjuder en miljö som stimulerar all form av kommunikation.

Samverkan med yttre aktörer

Förskolan samverkar med en rad yttre aktörer, såsom:

- BVC/familjecentralen
- Barn och ungdomshabiliteringen
- Socialtjänsten
- Västra Götalandsregionen t.ex. Logopedmottagningen och Allergimottagningen
- SPSM (Specialpedagogiska skolmyndigheten)
- Biblioteket

Val av observations- och kartläggningsmaterial

Kommunens Resursteam (logoped och specialpedagog) har tillsammans med förskolecheferna inventerat material för observation och kartläggning gällande språket och gemensamt beslutat att använda TRAS, K3 och Språkschema för flerspråkiga.

TRAS. Thomsen, I B (2013) "TRAS, observationsgrund för planering", är ett forskningsbaserat material som tar hänsyn till flera olika språkliga aspekter i barnets utveckling. Allt från det egna talet till förmågan att förstå och tolka uppmaningar eller innebörden av en saga.

K3. Balldin, K Hedevåg, K (2010). K3 är ett kartläggningsverktyg där de tre K: na står för Kvalité – Kunskap – Kartläggning. I K3 kartläggs många olika funktionsområden som t.ex. förmåga till uppmärksamhet, impuls kontroll, organisationsplanering, motorik, perception, kommunikation, samspel och föreställningsförmåga.

Språkschema för flerspråkiga. I "Flera språk i förskolan" (Skolverket) har tagits fram ett material för kartläggning av flerspråkiga barns språkbakgrund och vilka språk som används i barnets olika situationer.

4. Grundskolan - förskoleklass till och med årskurs 9

Syftet med grundskolans handlingsplan är:

- att öka måluppfyllelsen i samtliga ämnen genom god läs- och skrivundervisning.
- att utveckla grundskolans läs- och skrivundervisning genom samsyn, gemensamma metoder och arbetssätt.
- att genom systematisk uppföljning analysera och utvärdera grundskolans arbete med läs- och skrivundervisning på organisation- grupp- och individnivå.
- att uppmärksamma alla elevers läs- och skrivutveckling genom kontinuerlig screening över tid för att på så sätt identifiera elever i behov av stöd.

Vad säger styrdokumentet?

Skollagen 1 kap. § 4:

I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

(Skollagen 2010:800)

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011:

Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov.

Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla.

(Lgr11 s. 8)

Skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola:

Kan använda det svenska språket i tal och skrift på ett rikt och nyanserat sätt.

(Lgr11 s. 13)

Alla som arbetar i skolan ska:

Uppmärksamma och stödja elever i behov av särskilt stöd.

(Lgr11 s 14)

Läraren ska:

Ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt stimulera, handleda och ge särskilt stöd till elever som har svårigheter.

5. Val av test

Följande test har valts, **Hur låter orden, IL-basis, LäsEttan och DLS**. De är normerade och har tillförlitlighet och mäter det som ska mätas. Normerade tester innebär att man kan jämföra en elevs resultat eller klassresultat med en referensgrupp elever i samma ålder. De flesta testerna är normerade utifrån den niogradiga stanineskalan, där 4-6 är normalvärden och 7-9 är resultat över genomsnittet. Resultat 1-3 är under genomsnittet och ska omedelbart uppmärksammas.

Hur låter orden/bokstaven?, Häggström, I. Brännström, (2008) Umeå, Ingread AB.
Ett vetenskapligt utprövat grupprov för tidig kartläggning av fonologisk medvetenhet hos 6 - åringar. Materialet ger vägledning för olika förebyggande insatser. Kartläggningen omfattar tre olika delprov gällande fonologisk medvetenhet. Normerat för september månad. *Hur låter bokstaven?* ska genomföras i maj månad.

IL - basis. Frost, J. & Nielsen, J. C. (1996) Stockholm. Hogrefe Psykologiförlaget.
Huvudsyftet med denna gruppscreening är att vara ett redskap för att få tidig insikt om vilka elever som är i behov av tidiga insatser för att få en gynnsam start i sin läs- och skrivutveckling. Screening består av fjorton olika delprov som ska administreras under bestämda tidpunkter under hela läsåret med start september månad. Delprov 1-v.36, 2-v.38, 3-v.41, 4- v.43, 5-v.46, 6-v.48, 7-v.50 och 8-v.51. Delprov 9-v.13, 10-v.16, 11-v.17, 12-v.19 och 13+14-v.21. Kartläggningen omfattar hörförståelse, fonologisk medvetenhet, bokstavsskrivning och rättstavning.

Läsettan. Johansson, M-G. (2009) Stockholm. Natur & Kultur.
Materialet syftar till att vara ett hjälpmedel i arbetet med att kartlägga och säkerställa att det första skolåret gett nybörjarna tillräckliga basfärdigheter i läsning. Kartläggningen omfattar tre delprov, bokstavskännedom, ordavkodning och RAN (Rapid Automated Naming). Det sista delprovet är tänkt som ett komplement till de elever som uppvisar mycket låga resultat på bokstavs- och läsproven eller har ojämna profiler. Normerat för maj månad.

DLS 2-3 Järpsten, B. (2013) Hogrefe Psykologiförlaget.
Ett material för kartläggning av klassens färdigheter i läsning och skrivning. Kartläggningen omfattar fyra olika delprov för år 2, samma ljud, ordförståelse, rättstavning bokstavsordning, skriva meningar och läsförståelse, år 3 består av 7 deltest ordförståelse, läsförståelse, rättstavning, hitta mening, bokstavsordning och självrapport. skriva mening, Normerat för februari (år 2) och oktober (år 3) månad.

DLS 4-6 Järpsten, B & Taube, K. (2009) Hogrefe Psykologiförlaget.
Ett material för analys av klassens läs - och skrivförmåga. Kartläggningen omfattar fyra olika delprov, rättstavning, ordförståelse, läshastighet och läsförståelse. Normerat för oktober månad.

DLS 7-9 samt år 1 i gymnasiet version A, Järpsten, B. (2002) Hogrefe Psykologiförlaget
Ett material för analys av klassens läs- och skrivförmåga. Kartläggningen omfattar fyra olika delprov, rättstavning, ordförståelse och läshastighet normerat för sep/okt månad. Läsförståelse normerat för februari månad.

6. Bedömningsstöd

Nya språket lyfter/språket på väg Skolverket (2012, 2011). Materialet är ett stöd för bedömning av elevernas språkliga förmågor i enlighet med kursplanerna i svenska och svenska som andra språk. Detta bedömningsmaterial ska användas i Munkedals kommun från förskoleklass till årskurs 9 i samtliga klasser oavsett vilken skola eleven går på. Under våren 2015 pågår ett arbete i kommunen med att göra ”bevis och idépärmar”, kopplade till materialet, för att underlätta kartläggningen. Pärmarna kommer att finnas på respektive skola.

Nya språket lyfter består av underlag för observationer med bas i såväl forskning som beprövad erfarenhet. Observationerna är indelade i områdena *läsa, skriva* samt *tala, lyssna och samtala*. För området läsa finns sex avstämningar A – F.

Språket på väg består av matriser som stöd för bedömning av elevernas språkutveckling. Matriserna beskriver utveckling stegvis inom områdena *samtala, tala, skriva* och *läsa*, dvs. *läsorienterad och textorienterad läsning*. Varje område har en elevmatris och en lärarmatris i fyra utvecklingssteg.

Förslag på arbetssätt som kan användas genom hela skolgången:

En läsande klass: Färdiga lektionsplaneringar som sträcker sig över 30 min/dag eller 2,5 timme/vecka, som innehåller övningar i läsförståelse. Lektionsplaneringarna innehåller inget eget arbete eftersom samtalet kring texten är det centrala. Finns tillgängligt på www.enlasandeklass.se

Genrepedagogik: En medveten kunskap om hur språket fungerar i olika sammanhang vilket underlättar för eleverna att lära sig språket och att lära på språket. Pedagogen visar på hur språket stegvis byggs upp genom att explicit visa på olika mönster i text vid läsning och skrivning i alla ämnen.

Reciprok teaching: Är en modell för aktiv läsförståelse. Den vilar på fyra grundstrategier som goda läsare använder för att förstå det lästa. Det är att förutspå, ställa frågor, reda ut oklarheter och sammanfatta. Central i denna metod är att läraren guidar eleverna genom lärarledda övningar för att träna de olika strategierna.

7. Screeningplan

Förskoleklass

Undervisningsfokus utifrån Lgr11	Bedömningsstöd	Normerad screening och tid för genomförande
<p>Elevens intresse för att lyssna och läsa böcker.</p> <p>Utveckling av elevens ordförråd</p> <p>Berätta och återberätta texter och egna erfarenheter.</p> <p>Språklig, fonologisk och fonemisk medvetenhet</p> <p>Bokstavskänedom</p> <p>Uttal/Artikulation</p>	<p>Nya språket lyfter</p> <p>Förslag på olika arbetsmaterial</p> <p>Olika material som grundar sig på Bornholmsprojektet, t.ex.</p> <p>Bornholmsmodellen, Lundberg I. Språklekar efter Bornholmsmodellen, Häggström, I. Bornholmsmodellen i praktiken, Rydkvist, M. Språklust 1 & 2, Rydja, C. Språkeri språkera, Karlsson Y.</p> <p>Lässtrategier – spågumman, reportern, konstnären, detektiven och cowboyn (RT)</p> <p>Genrepedagogik</p>	<p>Hur låter orden.</p> <p>Tid för genomförande september. Uppföljning av de elever som fått lågt resultat i december.</p> <p>Hur låter orden?, Hur låter bokstaven?</p> <p>Genomförs i maj.</p>

Årskurs 1

Pedagogfokus i vardagen	Bedömningsstöd	Normerad screening och tid för genomförande
<p>Elevens intresse för att lyssna och läsa böcker.</p> <p>Utveckling av elevens ordförråd</p> <p>Berätta och återberätta texter och egna erfarenheter.</p> <p>Språklig, fonologisk och fonemisk medvetenhet</p> <p>Bokstavskänedom med återkommande kontroll</p> <p>Avkodning</p> <p>Läsförståelse</p> <p>Stavning (ljudenlig)</p>	<p>Förslag på olika arbetsmaterial</p> <p>God läsutveckling/skrivutveckling, Lundberg</p> <p>Olika material som grundar sig på Bornholmsprojektet, t.ex:</p> <p>Bornholmsmodellen, Lundberg I. Språklekar efter Bornholmsmodellen, Häggström, I. Bornholmsmodellen i praktiken, Rydkvist, M. Språklust 1 & 2, Rydja, C.</p> <p>En läsande klass (RT)</p> <p>Genrepedagogik</p>	<p>IL-Basis</p> <p>Genomförs av specialpedagog vid 8 tillfällen under hösten och 6 tillfällen under våren enligt given struktur.</p> <p>Läsettan</p> <p>Genomförs i maj.</p>

Årskurs 2

Pedagogfokus i vardagen	Bedömningsstöd	Normerad screening och tid för genomförande
<p>Elevens intresse för att lyssna och läsa böcker.</p> <p>Utveckling av elevens ordförråd</p> <p>Berätta och återberätta texter och egna erfarenheter.</p> <p>Språklig, fonologisk och fonemisk medvetenhet</p> <p>Avkodning</p> <p>Läsflyt</p> <p>Läsförståelse</p> <p>Stavning</p>	<p>Förslag på olika arbetsmaterial</p> <p>God läsutveckling/skrivutveckling, Lundberg</p> <p>En läsande klass (RT)</p> <p>Genrepedagogik</p>	<p>DLS år 2:</p> <p>Samma ljud</p> <p>Ordförståelse</p> <p>Rättstavning</p> <p>Läsförståelse</p> <p>Genomförs i februari.</p>

Årskurs 3

Pedagogfokus i vardagen	Bedömningsstöd	Normerad screening och tid för genomförande
<p>Elevens intresse för att lyssna och läsa böcker.</p> <p>Utveckling av elevens ordförråd</p> <p>Berätta och återberätta texter och egna erfarenheter.</p> <p>Språklig, fonologisk och fonemisk medvetenhet</p> <p>Avkodning</p> <p>Läsflyt</p> <p>Läsförståelse</p> <p>Stavning</p>	<p>Förslag på olika arbetsmaterial</p> <p>God läsutveckling/skrivutveckling, Lundberg</p> <p>En läsande klass (RT)</p> <p>Genrepedagogik</p> <p>Nationella prov, under vårterminen</p>	<p>DLS år 3:</p> <p>Bokstavsordning</p> <p>Skriv meningar</p> <p>Hitta meningar</p> <p>Självrapport (min läsning och skrivning)</p> <p>Ordförståelse</p> <p>Rättstavning</p> <p>Läsförståelse</p> <p>Genomförs i oktober</p>

Årskurs 4

Pedagogfokus i vardagen	Bedömningsstöd	Normerad screening och tid för genomförande
<p>Elevens intresse för att lyssna och läsa böcker.</p> <p>Utveckling av elevens ordförråd</p> <p>Berätta och återberätta texter och egna erfarenheter.</p> <p>Läsflyt</p> <p>Läsförståelse</p> <p>Stavning</p>	<p>Nya språket lyfter</p> <p>Förslag på olika arbetsmaterial</p> <p>En läsande klass (RT)</p> <p>Genrepedagogik</p>	<p>DLS år 4-6</p> <p>Läsförståelse</p> <p>Läshastighet</p> <p>Ordförståelse</p> <p>Rättstavning</p> <p>Genomförs i oktober</p>

Årskurs 5

Pedagogfokus i vardagen	Bedömningsstöd Nya språket lyfter	Normerad screening och tid för genomförande
<p>Elevens intresse för att lyssna och läsa böcker.</p> <p>Utveckling av elevens ordförråd</p> <p>Berätta och återberätta texter och egna erfarenheter.</p> <p>Läsflyt</p> <p>Läsförståelse</p> <p>Stavning</p>	<p>Förslag på olika arbetsmaterial</p> <p>En läsande klass (RT)</p> <p>Genrepedagogik</p>	<p>DLS år 4-6</p> <p>Läsförståelse Läshastighet Ordförståelse Rättstavning</p> <p>Genomförs i oktober</p>

Årskurs 7

Pedagogfokus i vardagen	Bedömningsstöd	Normerad screening och tid för genomförande
<p>Elevens intresse för att lyssna och läsa böcker.</p> <p>Utveckling av elevens ordförråd</p> <p>Berätta och återberätta texter och egna erfarenheter.</p> <p>Läsflyt</p> <p>Läsförståelse</p> <p>Stavning</p>	<p>Förslag på olika arbetsmaterial</p> <p>Läsförståelsestrategier t.ex. RT</p> <p>Genrepedagogik</p>	<p>DLS</p> <p>Rättstavning</p> <p>Ordförståelse</p> <p>Läshastighet</p> <p>Genomförs sep/okt</p> <p>Läsförståelse</p> <p>Genomförs feb</p>

Årskurs 8

Pedagogfokus i vardagen	Bedömningsstöd	Normerad screening och tid för genomförande
<p>Elevens intresse för att lyssna och läsa böcker.</p> <p>Utveckling av elevens ordförråd</p> <p>Berätta och återberätta texter och egna erfarenheter.</p> <p>Läsflyt</p> <p>Läsförståelse</p> <p>Stavning</p>	<p>Förslag på olika arbetsmaterial</p> <p>Läsförståelsestrategier t.ex. RT</p> <p>Genrepedagogik</p>	<p>DLS</p> <p>Rättstavning</p> <p>Ordförståelse</p> <p>Läshastighet</p> <p>Genomförs sep/okt</p> <p>Läsförståelse</p> <p>Genomförs feb</p>

Årskurs 9

Pedagogfokus i vardagen	Bedömningsstöd	Normerad screening och tid för genomförande
<p>Elevens intresse för att lyssna och läsa böcker.</p> <p>Utveckling av elevens ordförråd</p> <p>Berätta och återberätta texter och egna erfarenheter.</p> <p>Läsflyt</p> <p>Läsförståelse</p> <p>Stavning</p>	<p>Språket på väg</p> <p>Förslag på olika arbetsmaterial</p> <p>Läsförståelsestrategier t.ex. RT</p> <p>Genrepedagogik</p> <p>Nationella prov genomförs enligt anvisning</p>	

8. Arbetsgång:

- Specialpedagog på skolan ansvarar för beställning och distribution av screeningmaterial till klasslärare/svensklärare inför varje nytt läsår.
- Klasslärare/svensklärare genomför screening.
- Vad gäller elever med redan identifierade läs- och skrivsvårigheter ska överenskommelse göras med elev och målsman hur eventuella anpassningar ska göras. Anpassningar ska redovisas i resultatsammanställningen.
- Specialpedagog och svensklärare rättar screeningen.
- Analys och diskussion av resultaten samt kommande insatser sker i samråd mellan specialpedagog, klasslärare/svensklärare och rektor. Lyfts i EHT.
- Utifrån bedömning av resultaten görs eventuellt en fördjupad läs- och skrivutredning av specialpedagog/dyslexipedagog, logoped och skolpsykolog se modell i del 2 sid 3. Ansökan görs via blankett till Resursteamet.

Schema över Munkedal kommuns kartläggning av grundskolans elevers gällande språk/läs- och skrivutveckling.

Diagnos	F-klass	År 1	År 2	År 3	År 4	År 5	År 6	År 7	År 8	År 9
Hur låter orden/bokstaven	Sep/maj Utfallselever dec									
IL -basis		Start i sep								
LäsEttan		maj								
DLS 2 - 3			feb	okt						
DLS 4- 6					okt	okt	okt			
DLS 7-9, år 1 gy version A								Sep okt feb	Sep okt feb	
Nationella prov				Vt.			Vt.			Vt.

- Sammanställning på klassnivå görs på respektive skola och skickas till Resursteamet.
- Resursteamet sammanställer kommunens samtliga screeningresultat under våren och presenteras för ledningsgruppen innan vårterminens slut.